

Problémy a výzvy právneho štátu na Slovensku.

Simona Salajová

2019

Právny štát je postavený na viazanosti štátu právom . Pointou viazanosti je limitácia štátnej moci, obmedzenie svojvôle a teda ochrana slobody a rovnosti. V posledných rokoch sme ale na Slovensku svedkami meniacej sa spoločenskej nálady. Ľudia začínajú byť unavení a frustrovaní. Jednou z hlavných príčin posilňovania radikálnych a extrémistických nálad je strata dôvery v inštitúcie, medzi ktoré patrí aj ústavný súd. Práve on má za úlohu byť pre občanov posledným garantom spravodlivosti v prípade, že zlyhajú všetky ostatné inštitúcie. Čo ale ak ľudia stratia dôveru aj v tak dôležitú inštitúciu? Práve k tomuto bodu sa Slovenská republika momentálne približuje, keďže parlamentu sa ani na druhý pokus napriek pestrej ponuke nepodarilo zvoliť dostatočný počet kandidátov na sudcov Ústavného súdu, čím vytvoril podozrenie zo spolitizovania celej voľby. Ako prispieva k dôvere v Ústavný súd skutočnosť, že o sudcoch sa handluje za zavretými dverami a že reálne výkony na verejných vypočutiach sa takmer vôbec neberú do úvahy?

Prečo je to tak? Ide práve o rozsah a charakter právomocí ústavných súdov, ktoré spravidla zasahujú do sféry záujmov politických strán. Ide o právomoc rozhodovať o súlade právnych predpisov s ústavou alebo napríklad o právomoc rozhodovať vo volebných a referendumových veciach.¹ Celý rad jeho právomocí má politicky charakter a preto je vcelku často vťahovaný do centra politického zápasu. Stále platí že ak ústavné súdy môžu svojimi rozhodnutiami zasahovať politické strany, hrozí, že práve cieľom politických strán sa stane ovládnutie súdnej moci. Ak by došlo k predimenzovaniu právomocí na strane ústavného súdu a to najmä tie, ktoré svojimi účinkami priamo zasahujú do politickej sféry, reálne hrozí, že proces kreovania personálneho zloženia ústavného súdu nebude procesom výberu odborne, ľudsky a skúsenostne najvyzretejších právnických autorít, ale procesom hľadania osôb, ktoré budú „ochotné a schopné“ garantovať a zabezpečovať záujmy politických strán aj pri rozhodovaní nezávislého orgánu ochrany ústavnosti.²

¹ Orosz,L. 2018, O aktuálnych problémoch... [Online]. 2018, Dostupné na internete:

<<https://www.ustavnysud.sk/documents/10182/0/O+aktuálnych+problémoch+ustanovovania+sudcov+ústavného+súdu.pdf>>

² Pozri bližšie: Orosz,L. 2018, O aktuálnych problémoch... [Online]. 2018, Dostupné na internete

<<https://www.ustavnysud.sk/documents/10182/0/O+aktuálnych+problémoch+ustanovovania+sudcov+ústavného+súdu.pdf>>

Národná rada má postavenie, na základe ktorého má možnosti ktorými by mohla porušiť ústavou určené podmienky na výber sudcov a to aj beztrešne. A to úplne jednoducho tým, že zvolí kandidátov ktorý zdanlivo (na oko) podmienky spĺňajú, bez toho aby našli fakticky vhodných kandidátov. Osobne si myslím, že aj keď ústavná ani zákonná úprava nedáva žiadne záruky k tomu, aby sa dosiahlo profesionálne a odborne vyvážené personálne zloženie ústavného súdu, napriek tomu sa za každým o post uchádzali vážení odborníci či už z radov sudcov, notárov advokátov alebo profesorov. No napriek tomu s konečným výberom nie som vždy stotožnená.

Ako teda zaručiť nestrannosť Ústavného súdu? Čo tak žrebom?

Marek Domin vo svojom diele predstavuje žreb ako riešenie problému spolitizovania pri výbere sudcov, a konkretizuje: „*Keďže funkcia sudcu Ústavného súdu je nepochybne viac odbornou než politickou, žreb by celkom určite nemal predstavovať jediný spôsob výberu kandidátov resp. by nemal predstavovať základ ich výberu. Naopak, mal by byť len záverom komplexnejšieho mechanizmu, kde by sa na úvod verifikovalo splnenie právnym poriadkom vyžadovaných odborných, prípadne aj osobnostných, kritérií a ďalších spôsobilostí všetkých kandidátov. Tým by sa zabezpečilo to, aby sa už do samotného žrebovania dostali len také osoby, ktoré sú na funkciu sudcu dostatočne kvalifikované.*“ Práve touto dvojfázovosťou výberu by sa podľa môjho názoru zabezpečil aj výber kvalifikovaných kandidátov a v druhej fáze aj nestrannosť výberu. V tejto idey si viem predstaviť aj vynechanie menovania sudcov prezidentom tak, ako to poznáme dnes. Na rozdiel od toho, verejné vypočutie pred výborom by som ponechala v podobe ako to poznáme. Určite by som ale uvažovala nad udelením právomoci výboru vylúčiť kandidáta. Táto možnosť môže predstavovať korigujúci mechanizmus v prípade, ak by sa medzi uchádzačmi objavil menej spôsobilý kandidát.

Autor ďalej veľmi výstižne porovnáva žreb ktorý je postavený na pravidle náhody a vedomé rozhodovanie prítomné pri voľbe. Práve tento model by mohol zabezpečiť väčšiu pluralitu názorov a taktiež priechodnosť aj tých nominácií ako len tých, u ktorých je pravdepodobná podpora vládnej koalície.³ Takýto model výrazne posilňuje aj požiadavku nezávislosti Ústavného súdu v zmysle č. 124 Ústavy.⁴

³ DOMIN, M, 2018 Žreb ako nástroj na výber Ústavných sudcov? In. *Comenius*. [Online]. 2018, [cit. 2019-10-28]. Dostupné na internete:<<https://comenius.flaw.uniba.sk/index.php/kategorie/politika-a-pravo/50-zreb-ako-nastroj-na-vyber-sudcov-ustavneho-sudu>>

⁴ Pozri bližšie: Ústava Slovenskej republiky, Zákon č. 460/1992 Zb.

Záver: V súvislosti s procesom formovania personálneho zloženia ústavného súdu možno pomerne jednoducho a zreteľne artikulovať verejný záujem, ktorý spočíva v záujme kreovať odborne a osobnostne vyspelý a nezávislý ústavný súd, ktorý bude spôsobilý vykonávať svoje ústavné funkcie na vysokej profesionálnej úrovni a ktorý bude všeobecne rešpektovanou autoritou predovšetkým vďaka výsledkom svojej rozhodovacej činnosti. Práve inštitút žrebu by aspoň z časti mohol uspokojiť záujem verejnosti. Z historického hľadiska nie je vôbec novinkou, je známy predovšetkým z prostredia antických Atén, kde bol relatívne hojne využívaný aj na obsadzovanie sudcov do funkcie. Cieľom tohto príspevku nie je ponúknuť kompletný návrh, skôr poukázať na žreb ako veľmi zaujímavý spôsob kreovania a možnosť, ktorá vo verejnom diskurze absentuje.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV:

ARISTOTELES. 2004. *Athénská ústava*. Praha: ARISTA. 2004. 16s. ISBN 80-86410-48-X

BROSTL, A. 1995. *Právní stát*. Košice: Medes, 1995. 11s. ISBN 80-967 499-0-0

Kol.aut. 2018. *Aktuálne otázky teórie práva*. Bratislava: Právnická fakulta UK, 2018. 98s. ISBN 978-80-7160-455-6

RADBRUCH, G. 2012. *O napětí mezi účely práva*. Praha : Wolters Kluwer, 2012. S.147. ISBN 978-80-7357-919-7

INTERNETOVÉ ZDROJE:

DOMIN, M, 2018 Žreb ako nástroj na výber Ústavných sudcov? In. *Comenius*. [Online]. 2018, Dostupné na internete<<https://comenius.flaw.uniba.sk/index.php/kategorie/politika-a-pravo/50-zreb-ako-nastroj-na-vyber-sudcov-ustavneho-sudu>>

DRGONEC,J. 2017 Všetko čo by ste mali vedieť...In *Denník N*. [Online]. 2017, Dostupné na internete:<<https://dennikn.sk/972222/vsetko-co-by-ste-mali-vediet-o-tom-ako-ustavni-sudcovia-prikazali-kiskovi-konat/>>

O kandidátoch na sudcu Ústavného súdu by mala rozhodnúť odbornosť. 2006, In *Denník SME* [Online]. 2006, Dostupné na internete:<<https://domov.sme.sk/c/2925237/o-kandidatoch-na-sudcu-us-sr-by-mala-rozhodnut-odbornost.html>>

Odborníci žiadajú zásadné zmeny...2018, In *Glob.sk* [Online]. 2018, Dostupné na internete <<https://glob.zoznam.sk/odbornici-prehovorili-ziadaju-zasadne-zmeny-pri-volbe-ustavnych-sudcov/>>

Splnili by Fico či Žitňanská nové kritéria na sudcu...2018, In *Právne listy* [Online]. 2018, Dostupné na internete <<https://www.parlamentnelisty.sk/arena/monitor/Splnili-by-Fico-ci-Zitnanska-nove-kriteria-na-ustavneho-sudcu-Nie-je-to-vylucene-vyhlasil-minister-Gal-301034>>

Právnicki kritizujú vládny návrh...2018. In *Pravda* [Online]. 2018, Dostupné na internete <<https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/484043-pravnici-kritizuju-vladny-navrh-na-zmenu-volby-ustavnych-sudcov/>>

Orosz,L. 2018 O aktuálnych problémoch... [Online]. 2018, Dostupné na internete <<https://www.ustavnsud.sk/documents/10182/0/O+aktuálnych+problémoch+ustanovovania+sudcov+ústavného+súdu.pdf>>